

CFP:

Teorie i praktyki oporu w warunkach konfliktu wojennego

Kategoria oporu w ostatnich dekadach cieszy się żywym zainteresowaniem przedstawicieli nauk humanistycznych i społecznych. Teoretyczne jej ujęcia formułowane na gruncie kulturoznawstwa, filozofii, psychologii, pedagogiki, socjologii czy antropologii tworzą interdyscyplinarny i wielowymiarowy obraz zjawiska. Powstało szereg publikacji poświęconych jej teoretycznemu ujęciu, ale również służących dokumentacji poszczególnych praktyk oporu. Powstał już nawet osobny nurt badań *resistance studies*, koncentrujący się na porządkowaniu i nieustannej aktualizacji stanu wiedzy na temat interesującego nas pojęcia.

W naszym przekonaniu dotychczasowe badania nie wyczerpują jednak opisu zmiennego i dynamicznego zjawiska oporu. Wpisuje się ono bowiem w koncepcję kultury niestabilnej, rozchwianej, dynamicznej, przez co staje się stałym i nieredukowalnym elementem kultury, zapewniającym jej żywotność, stymulującym jej rozwój i zmianę.¹ Jednocześnie opozycja między twórczym i destrukcyjnym potencjałem oporu ulega tu rozmyciu, niekiedy destrukcja staje się twórcza, a twórczość destrukcyjna.

Ze zjawiskiem i pojęciem oporu wiąże się szereg innych, formułowanych na większym lub mniejszym poziomie ogólności, takich jak: bunt, sprzeciw, dywersja, subwersja, kontestacja, ale również krytyczne zaangażowanie czy partycypacja. W zależności od przyjętej perspektywy badawczej oraz wyznaczonego obszaru zainteresowań możemy mówić o kulturach oporu, społecznych ruchach oporu i tożsamościach oporu, którym właściwe będą odrębne, choć przenikające się, charakterystyki i praktyki (Rewers, 2010).² Opór jako reakcja na określony stan, sytuuje się w relacjach władzy, dominacji, opresji. Co więcej - może być zjawiskiem stopniowalnym i zróżnicowanym w swych zewnętrznych i wewnętrznych przejawach. Jest relacyjny i osadzony w konkretnym kontekście historyczno-kulturowym. Wynika z tego niejednorodność jego przejawów i uruchamianych strategii oraz taktyk, zmiennych w zależności od warunków, w jakich są one rozwijane bądź stosowane. Inaczej rozwijają się wobec totalitarnej władzy, inaczej zaś w warunkach demokracji. Przy tym poziom zagrożenia znacząco wpływa na wybór tychże strategii. Na zmienność praktyk i strategii oporu wpływają również warunki technologiczne. Nowe media wprowadzają szeroki wachlarz taktyk. Właśnie ta różnorodność i dynamika rozwoju sygnalizuje konieczność ciągłej aktualizacji opisu i rekontekstualizacji pojęć.

W warunkach pokojowych kulturowy opór realizowany jest głównie w przestrzeni symboliczno-komunikacyjnej, natomiast podczas realnego konfliktu partyzantka ma już wymiar nie tylko semiotyczny, ale i bardzo realny, konkretny, bezpośredni, często wręcz zbrojny. Aktualnie, według danych Global Conflict Tracker opracowanych przez Council on Foreign Relations, na świecie toczy się 27 konfliktów, w tym agresja zbrojna Rosji w Ukrainie. Konflikt zbrojny staje się istotnym kontekstem, który inicjuje i kształtuje nowe, bądź aktualizuje już utrwalone strategie oporu. Często mobilizuje przy tym wcześniej nieaktywne jednostki i grupy społeczne. Wojny w sposób znaczący wpływają zatem na społeczeństwo, kulturę i cywilizację, stanowiąc skrajną formę dezintegracji społecznej. Z drugiej strony paradoksalnie pozostają również czynnikiem spajającym pierwotnie rozproszone grupy.

---

¹ Por. W. Kuligowski, A. Pomieciński, *Antropologia wobec buntu. Wprowadzenia w: Oblicza buntu. Praktyki i teorie sprzeciwu w kulturze współczesnej*, red. W. Kuligowski, A. Pomieciński, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2012, ss. 7-15.

² Por. E. Rewers, *Subwersyjny podmiot w ruchu (wprowadzenie)*, „Kultura współczesna” nr 2(64) 2010, ss. 5-10.

Zbrojna agresja jest katalizatorem postaw radykalnych, „nieposłuszeństwa obywatelskiego” i buntu dotychczas milczącej, niewidzialnej części społeczeństwa. Wojna stawia jednostki i grupy społeczne wobec ostateczności. Zmienia się porządek rzeczywistości, a ostateczność tej sytuacji powoduje, że sprzeciw rozprzestrzenia się na wszystkie sfery aktywności człowieka: życie codzienne, twórczość naukową i artystyczną, działalność polityczną, często zrównując i jednocząc wszystkie warstwy społeczne we wspólnym działaniu. Opór ów dotyczy nie tylko samych działań wojennych, ale również inicjującej te działania władzy.

Zapraszamy Autorki i Autorów do wspólnego namysłu dotyczącego form, strategii oraz taktyk oporu rozwijających się pod wpływem przeszłych i obecnych konfliktów wojennych. Zapraszamy do rozważenia problematyki protestu antywojennego w jego wielowymiarowości i zmienności kulturowej, społecznej, politycznej i historycznej.

Propozycje tekstów w języku polskim lub angielskim prosimy przesyłać **do 6 listopada 2023** roku na adres dorotaje@amu.edu.pl lub jacek.zydorowicz@amu.edu.pl

Wszystkie nadesłane teksty, po pomyślnym przejściu procesu recenzji, zostaną opublikowane jeszcze w roku 2023 w tomie tematycznym czasopisma *Humaniora*. *Czasopismo internetowe*: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/h/about>

Redaktorzy tomu

Prof. UAM, dr hab. Dorota Jewdokimow
Prof. UAM, dr hab. Jacek Zydorowicz